

Omgaan met moeilijk en grensoverschrijdend gedrag

Reflectie:
Het verschil
tussen een bloem en onkruid
is een oordeel

(Wayne Dyer)

Wanneer ervaar jij gedrag als moeilijk gedrag? Als grensoverschrijdend gedrag?

Wat zijn de rode lappen die de stier in jou wakker maken?

Reflectie opdracht

- **Moeilijk gedrag** = gedrag dat IK als moeilijk ervaar.
- **Grensoverschrijdend gedrag** = een probleem, bedreiging, grens die overschreden wordt. Het gevolg is dat het gedrag schadelijk (fysiek, psychisch, emotioneel, ...) is voor de persoon zelf, voor een ander, voor een context van anderen.
  - Tekort aan zelfcontrole en aan taalontwikkeling (non - verbaal / verbaal) zorgen voor crisis en grensoverschrijdend gedrag.
  - Welke ervaringen heeft het kind met agressief gedrag?
  - Stresshormonen vanuit trauma, angst.
Tekort aan stress kan ook agressief gedrag uitlokken.

Moeilijk gedrag

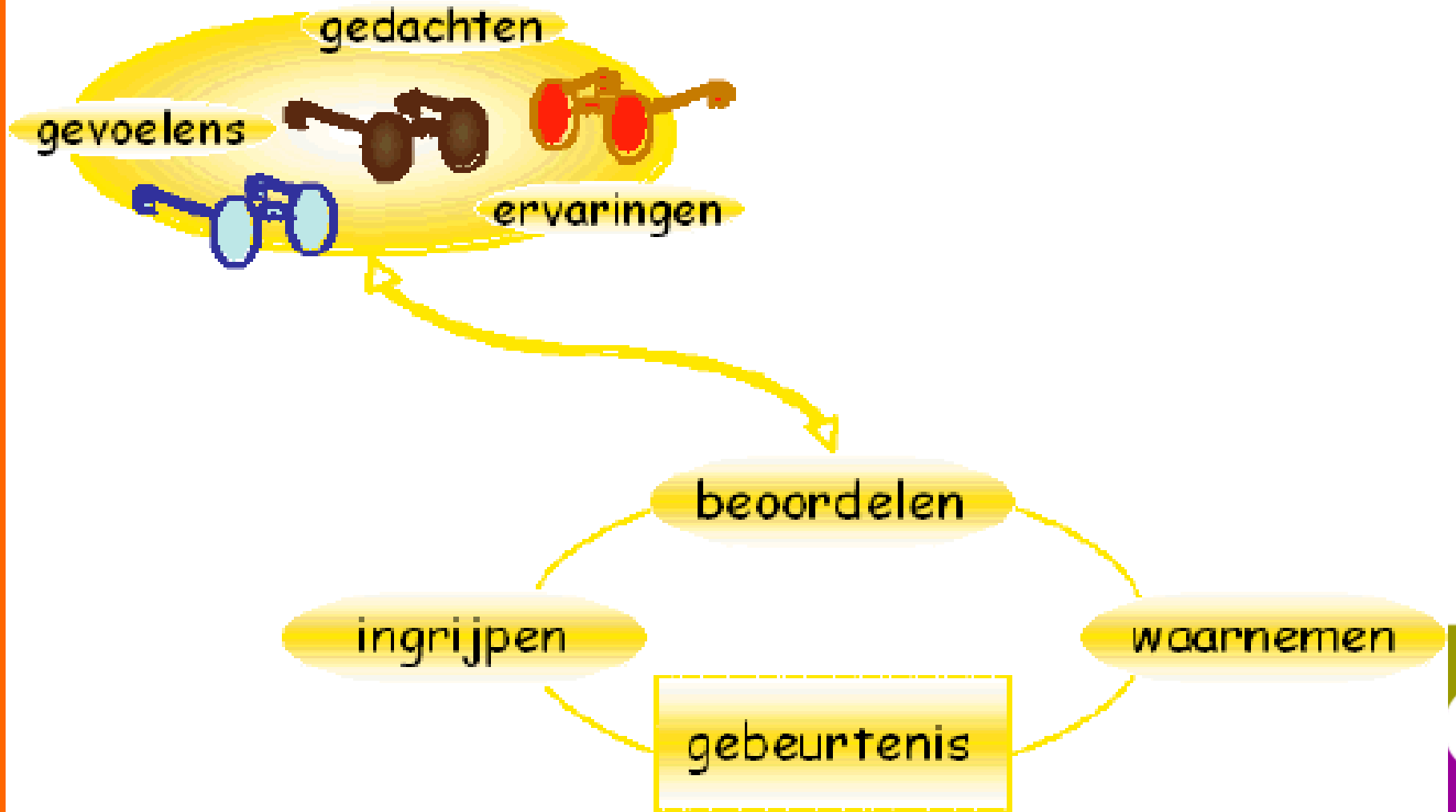
Mijn invloed (leerkrachtniveau)

Vaak onbewust!

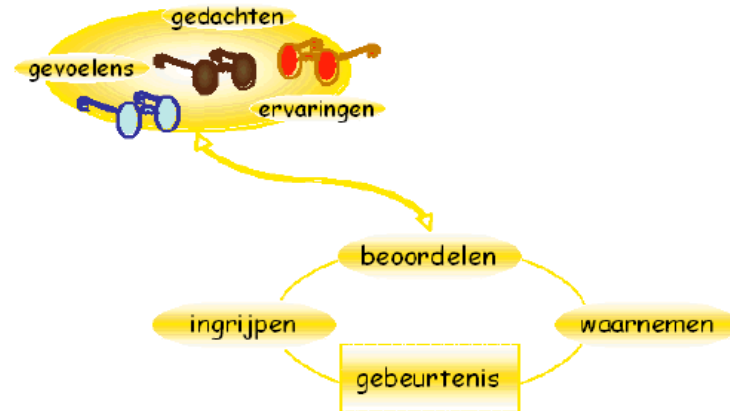
- De taal zoals ik die zelf heb leren gebruiken.
- Hoe ik heb leren denken en communiceren?
- De specifieke strategieën die ik heb geleerd om mezelf en anderen te beïnvloeden.

Wat kan ik doen? Eigen patronen ontdekken!

Mentaal model: reflectie op eigen handelen

- Mentaal model (ervaringen, gevoelens, gedachten) bepaalt hoe we waarnemen, beoordelen en ingrijpen.
- Dit innerlijk mentale model belemmert het zicht op andere mogelijkheden en begrenst de waarneming, beoordeling en het repertoire aan mogelijke ingrepen.

Ook in Zill

- SErv5

Oplossingsgericht omgaan met conflictsituaties, in respect voor zichzelf en de ander(en)

6-12

Bereid zijn met mekaar in interactie te gaan op basis van gelijkwaardigheid en niet in de positie van 'meerdere' of 'mindere' - ***het onderscheid kunnen maken tussen wat men waarneemt en de oordelen die men uitdrukt - ontdekken dat er een verschil is tussen een feit, een mening, een oordeel en een vooroordeel - inzien dat oordelen de communicatie vaak verbreken omdat de ander zich aangevallen voelt terwijl objectieve waarnemingen de communicatie open houden***

Regel en afspraken

- Doel: gemeenschap organiseren
- Opbouw:
  - Betrokkenheid: samen vanuit doel komen tot afspraken
  - Opgelegde regels begrijpen
- Geldt steeds voor hier en nu
  - In mate van mogelijke transfer nastreven
- Betekenis geven voor het kind
- Eventueel straffen en belonen (in af- of samenspraak?)

Ook in Zill

- IKwn2
- **Gewetensvol en verantwoord handelen**

2,5-12

- Kennismaken met eenvoudige afspraken, (spel)regels en omgangsvormen - onder begeleiding tot afspraken en regels komen - zich onder begeleiding aan regels en afspraken houden - nagaan en aangeven in welke mate anderen regels en afspraken nakomen

6-12

- Ervaringen delen betreffende het al dan niet naleven van afspraken en regels en de gevolgen ervan voor zichzelf en anderen - zich zonder begeleiding of toezicht aan afspraken, regels en omgangsvormen houden

8-12

- Beseffen dat regels en afspraken door mensen worden bepaald en ook door hen kunnen aangepast worden - blijvend kritisch nadenken over bestaande afspraken, regels en omgangsvormen - **in overleg met de groep afspraken en regels waar nodig aanpassen en/of opstellen die het welzijn van zichzelf, van anderen en van een groter geheel ten goede komen**

Grensoverschrijdend gedrag agressie

- Welke patronen kan ik als leerkracht / opvoeder ontdekken die het kind uit evenwicht brengen?
- Welke patronen kan ik in mezelf ontdekken die ervoor zorgen dat het kind gemakkelijker uit evenwicht zal komen?
- Aanpak van agressie op het moment dat het zich voordoet is anders dan de aanpak waarmee je nadien het gedrag wil beoordelen. (zie verder)
- Het inbouwen van de preventie naar volgende keren om het gedrag te stoppen is nodig.
- Samenwerking met ouders
  - is moeilijk maar nodig.
  - daar waar kan een meerwaarde

Verband tussen de socio - emotionele ontwikkeling en de cognitieve ontwikkeling?

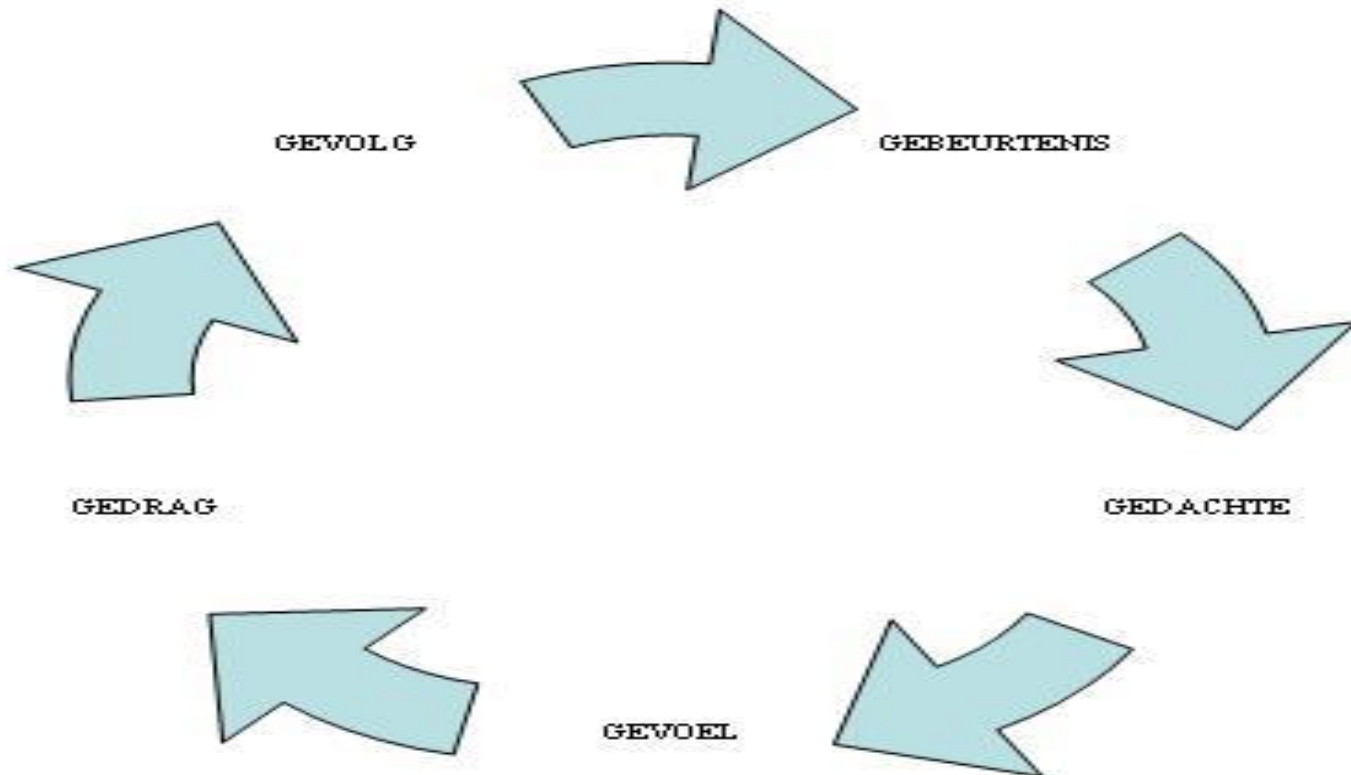

- Dingen doen die je emotioneel eigenlijk niet aankan, veroorzaakt agressie / depressie
  - AANPAKKEN van gedragsproblemen start bij laten ZIJN van gedragsproblemen.
  - Niet onmiddellijk gedrag gaan veranderen, oplossen maar onderliggende emotionele oorzaken bekijken.
Wat is de functie/doel van het gedrag voor dit kind?
  - Het pedagogische én het didactische koppelen aan de socio-emotionele ontwikkeling. Welbevinden en betrokkenheid staan rechtstreeks in relatie met 'zich competent' voelen. Cognitie én sociaal emotionele tezamen.
- > een behoefte-ondersteunende omgeving creëren**

Oorzakelijk kijken

- **GGGG (G)** gebeurtenis - gedachten - gevoelens - gedrag - gebeurtenis (gevolg). Naar de binnenkant gaan. Welke emotie zit er achter dit gedrag?

Ook in Zill

SErv5

Oplossingsgericht omgaan met conflictsituaties, in respect voor zichzelf en de ander(en)

8-12

Bij ruzie en conflicten uitdrukken wat voor hen belangrijk is zonder te beschuldigen of te verwijten - luisteren naar de beleving van de ander(en) - oog hebben voor oorzaak en gevolg

Uitdrukken wat er in hen leeft in geval van een conflict en daarbij:

- **waarnemen: zo objectief mogelijk uitdrukken wat er gebeurd is,**
- **gevoelens en behoeften uitdrukken en**
- **mogelijkheden tot oplossing bedenken: overwegen wat men zelf wil doen en wat men aan de ander wil vragen om aan de behoeften te voldoen**

Aandacht hebben voor wat er bij de ander leeft in geval van een conflict en daarbij:

- **waarnemen: luisteren of informeren naar het verhaal van de ander,**
- **luisteren naar de gevoelens en behoeften van de ander en**
- **samen mogelijkheden tot oplossing bedenken: overwegen wat men zelf wil doen en wat men aan de ander wil vragen om aan de behoeften te voldoen.**

Basisbehoeften: Ik heb nood aan...

CFR. Geweldloze communicatie: Marshall Rosenberg

- Veiligheid
- Autonomie
- Authenticiteit
- Afscheid nemen van
- Acceptatie
- Begrenzing
- Begrip
- Creativiteit, inspiratie
- Zingeving
- (zelf)Respect
- Meeleven
- Gelijkwaardigheid
- Aandacht
- spelen en leren
- humor en plezier.
- Eerlijkheid
- Erbij mogen horen
- Liefde
- Nabijheid
- Vertrouwen
- Waardering
- Structuur, orde
- Voorspelbaarheid, duidelijkheid
- Vrede, geluk
- Aanraking
- Beweging
- Zuurstof
- Rust
- Water, gezonde voeding
- ...

Emoties: ik ben ...

- **Boos**
rancuneus
verbolgen
woedend
verontwaardigd
razend, kokend
kwaad, furieus

Hoe omgaan met deze kinderen? (preventief)

Wat aanleren vanuit hun mogelijkheden en beperkingen?

- **Verbale en non-verbale** tools leren kaderen vanuit een denkkader om te communiceren met kinderen.
(vb. axenroos, de bejegening, LSCI (live space crisis intervention), conflicthanteringsinstrumenten, no blame...)
- **Fysieke** technieken aanleren om stopgedrag te kunnen realiseren voor jezelf en voor de leerling.
(vb. veiligheidstechnieken, bepaald klapgeluid aanleren bij situaties die opwinding veroorzaken, houding bij uitspreken conflict...)

fight - flight - freeze gedrag

Reflectie

- Wat is herkenbaar? Wat doen leraars bewust? Onbewust?
- Waar heb ik het moeilijk mee?
- Hoe neem ik mijn leraars mee in deze kijk?
- Wat neem ik mee voor mezelf bij communicatie met een personeelslid?

FRUSTRATIEagressie (zoek naar oorzaken)

- ASS, trauma's, faalangst en ieder van ons...ophopen van frustratie.
- De oorzaak is een groot verdriet, onmacht, angsten, onbegrip...Controleverlies over normaal gehanteerde waarden en normen. Focus niet op WAT het kind doet maar WAAROM het kind dit doet.
- kijken naar de lichaamstaal:
  - > gericht naar zichzelf (krassen, bonken...)
  - > belangrijk om de emotie te erkennen (het gedrag buiten het kind leggen)
  - > gericht naar een ander (krijzen, duwen, schelden...)
- (gedeeltelijk) verlies van zelfbeheersing, achteraf (soms) spijt
  - > dit ontspoot in vluchten of vechten
- Door het taalgebruik
  - > verwijten, scheldwoorden naar jou, de organisatie, iedereen

Stappenplan rond frustratieagressie

1. Zorg dat leerlingen eigen emoties terug onder controle kunnen krijgen.
2. Erken, bevestig het gedrag en benoem de emotie.
3. Inhoudelijk gesprek pas als de storm geluwd is. Wat zou jou kunnen helpen nu? Wat kan **ik** voor jou doen?
-> altijd wederkerigheid!
4. Reageer dan pas op het agressieve gedrag dat je niet goedkeurt. Herstelplan...

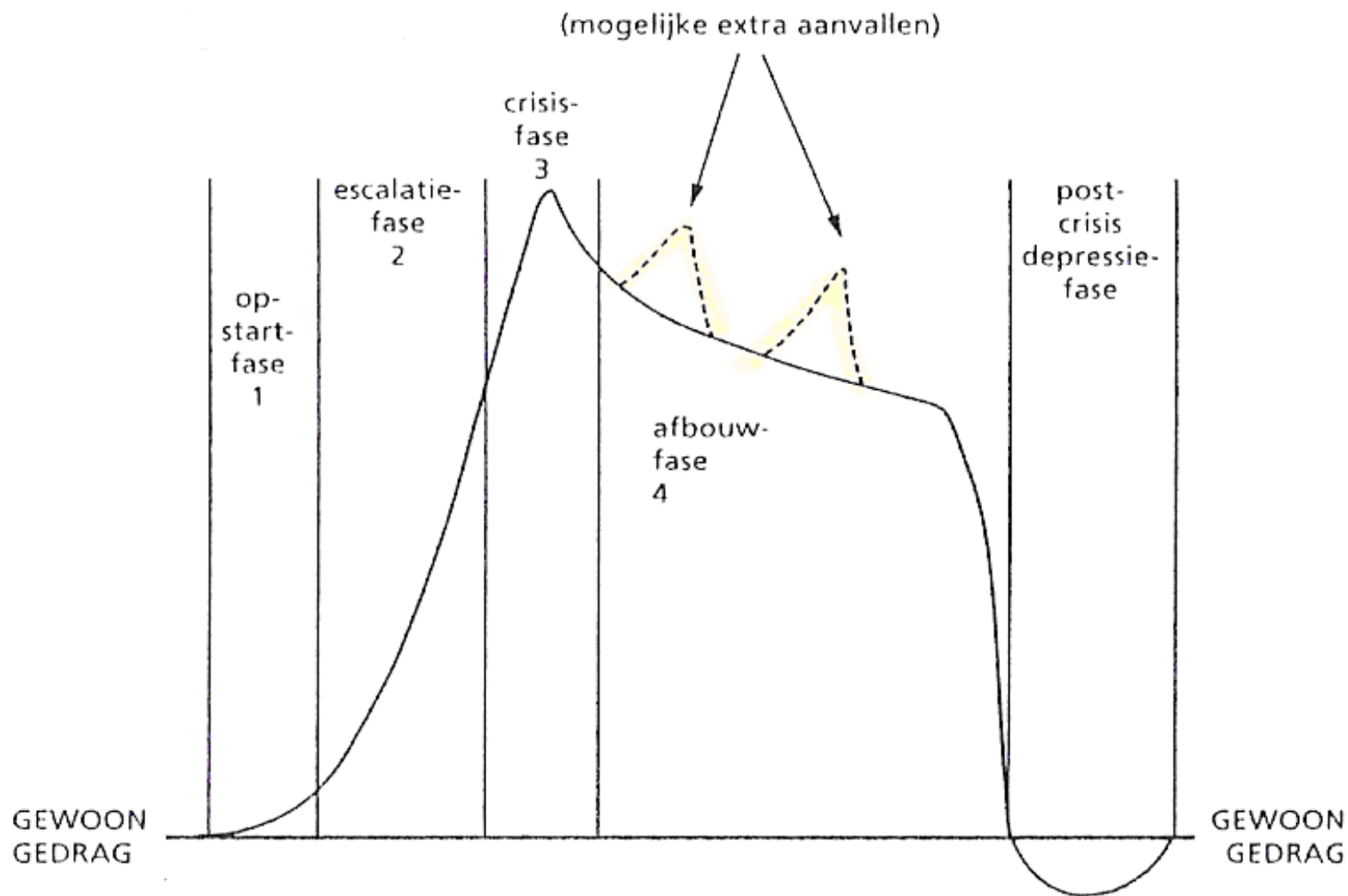

Fysiologische wetmatigheden

- Adrenaline is de motor van agressie. (vechten, vluchten) Spieren van de buitenkant gaan zich opspannen; bloedvaten vernauwen zich (rood worden van woede); kwaadheid zoekt zich een fysieke weg; weinig tot geen contact meer kunnen maken.
- 90' min tijd geven vooraleer het niveau weer gezakt is
- Time out is geen straf

Agressie (stress)-curve

Stress - curve

- **1 = opstartfase**
- **2 = escalatiefase** (duidelijk: ga zitten, geen aanrakingen meer hoe goed bedoeld ook; stressballen; begrenzing nodig; Vb. na LO 15 min geven om kalm te worden)
- **3 = Crisisfase** (hier kan je het minste doen; hulp halen; inschatten wat nodig is om hemzelf in veiligheid te brengen)
- **4 = Afbouwfase** (hangt af van de hoeveelheid adrenaline die is aangemaakt (kan 90'))
- **5 = Terugslagfase** ('dipe' onder normaal niveau functioneren)

INSTRUMENTELE agressie

- Grenzen overschrijden om een eigen doel te bereiken. Het doel is het oplossen van een situatie die niet is zoals ik ze wens: doelgericht, weloverwogen.
- Geen echte emotie, gecontroleerd gedrag. (adrenalinecurve is onder controle)
- Dreigementen en manipulaties.
- Uittesten: zeer doordacht handelen of aangeleerd gedrag (de gedragservaring maakt dat ik het gedrag ga herhalen - vb. als ik merk dat...ga ik dit opnieuw doen alleen maar om ...te verkrijgen)
- Gedrag dat uitgeteerd wordt vanuit een kader dat ze niet voor maar tegen zichzelf of de ander gebruiken. (cfr. axenroos; gedragskaarten).

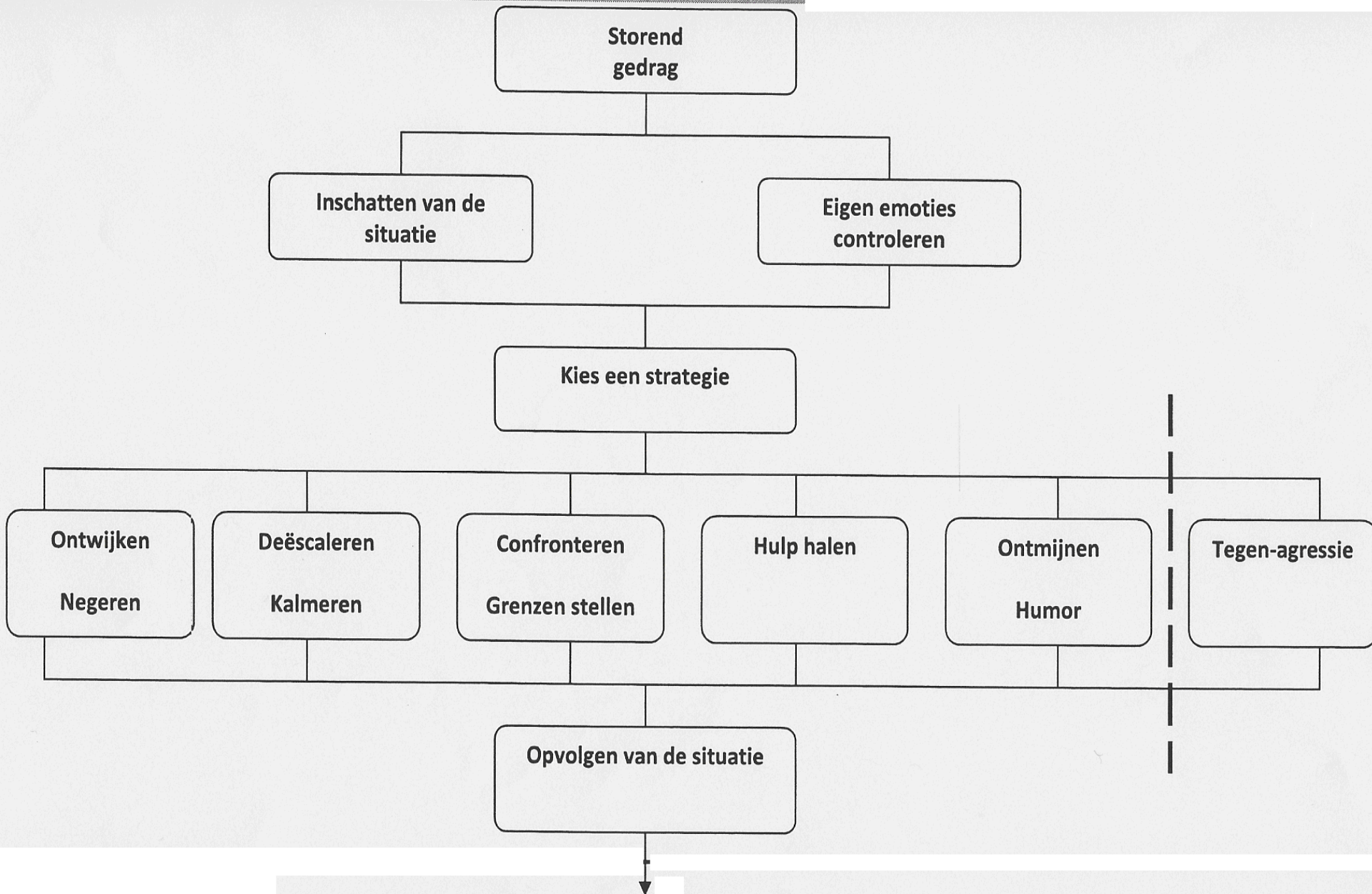

INSTRUMENTELE agressie

- Psychologische spelletjes en impliciete dreiging (pestgedrag, machtsstrijd). Er ontstaat een situatie waarbij beide partijen maar 1 oplossing zien: ik win!
  - Kan overgaan in agressie die gericht is naar macht of status.
  - De achterliggende behoefte leren verwoorden en de grens plaatsen die duidelijk is voor het kind en de leerkracht / opvoeder.
- > Instrumentele agressie kan ook soms omslaan naar frustratieagressie**
- > omslaan van frustratieagressie naar instrumentele agressie kan wanneer er een machtsstrijd ontstaat en de oorzaken van de frustratieagressie verder verdrongen worden.**

Stappenplan bij instrumentele agressie

Agressie ten gevolge van 'innerlijke' processen

- stofwisselingsstoornissen
  - ontwikkelingsstoornissen
  - gestuurd door innerlijke processen
  - geen logische reden voor de uitbarsting
  - voorgeschiedenis
- (epilepsie; suikerspiegel die daalt; gedragsstoornis)

Hoe ga **ik** (bewust/onbewust) om met grensoverschrijdend gedrag?

- reflectie via vragenlijst over eigen interacties, handelingen: in functie van reageren op het gedrag van een kind
- bespreken van het schema
- voor - en nadelen van een bepaalde begeleiderstijl

Hoe omgaan met grensoverschrijdend gedrag?

- Achterliggende oorzaken bespreken.
- Gaat het om instrumentele of frustratieagressie? (kijkwijzer)
- Patroon van een kind (h)erkennen en doorbreken.
- Patroon van mezelf als leerkracht (h)erkennen en doorbreken.

in ontmoeting

- communicatie blijft openen
- betrokkenheid realiseren

ik

De ander

50% inbreng

50% inbreng

Werken met casussen: bijlage

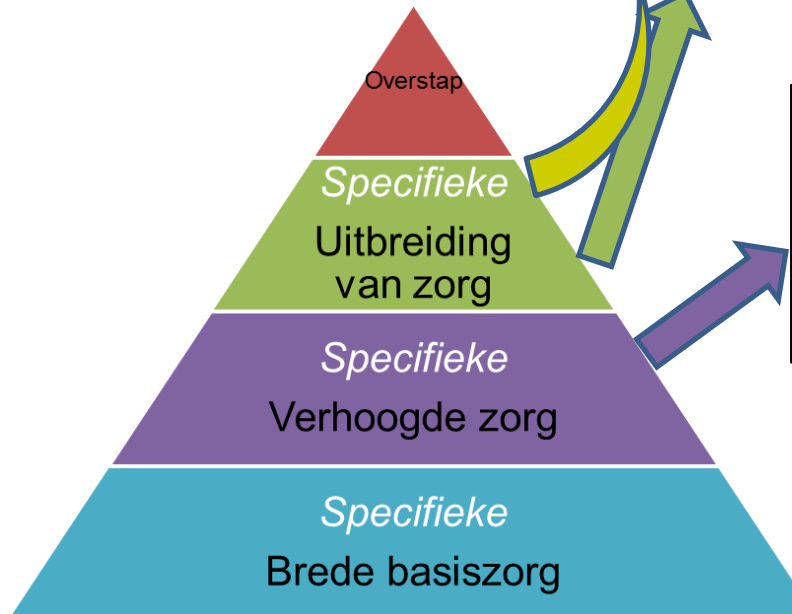
- koppeling naar oorzaak - gevolg - gedrag
Gaat het hier om frustratieagressie
of instrumentele agressie?
- reactie op het gedrag (zie kijkwijzer als mogelijke tool)
- reflectie en kansen voor het kind?

Onze expertise?

Welke expertise kunnen wij inzetten in het BaO?
Hoe kunnen wij de samenwerking met BaO sterker maken?

Externe expertise die nodig is en niet aanwezig is binnen het team ter ondersteuning van een leerling, een teamlid, het team

Interne specifieke expertise die ingezet kan worden ter ondersteuning van een leerling, een collega, het team

KIVA die we verwachten van het volledige team

Opdracht

- Op schoolniveau: driehoek
- Breng in kaart wat er op jullie school allemaal werkt.
- Welke aanpak op schoolniveau moet dringend herbekeken worden?
- Waar liggen nieuwe kansen?
- Waar is nieuwe expertise nodig?

Opdracht

- Welk nieuw inzicht kreeg ik vandaag?
- Wat weet ik nu meer dan vanmorgen?
- Wat heb ik geleerd over mezelf?

- Wat neem ik mee naar mijn team?

